

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Onvphrii Panvinii Veronensis Fratris Eremitae
Augustiniani. De Praecipvis Urbis Romae
sanctioribusq[ue] basilicis, quas Septem ecclesias uulgo
uocant, Liber**

Panvinio, Onofrio

Romae, 1570

De patriarchio Lateranensi.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11316

Ara maxima intus uacua est, & paulo supra aliquos gradus eleuata prope absidam. Habet supra se ciborium marmoreum, quattuor nobilissimi operis columnis albis striatis cum capitulis ornatissimis sustentatum, sub quo corpora sanctorum, quos supra enumeravi, dormiunt.

De monasterio Honorij papæ iuxta Lateranum.

Honorius papa (ut auctor est in eius uita Bibliothecarius) in domo sua iuxta Lateranum monasterium condidit in honorem Dei, & beatorum apostolorum Andree, & Bartholomæi, quod Honorij appellabatur. Cui prædia patrimonij sui, & multa dona obtulit. Ita ille. Ceterum quo in loco id, uel qua parte fuerit, quæ hodie aut dirutum, aut mutato nomine incognitum sit, incompertum est. Forte erat ubi nunc domus hospitalis esse uidimus.

De Patriarchio Lateranensi.

Patriarchium, siue Palatium Lateranense prope basilicam Constantinianam eodem quo basilica condita est tempore, a beato Papa Siluestro Constantini Imperatoris sumptibus exædificatam fuisse opinor. Quod quamquam apud probatos scriptores non meminero me legisse, id tamen facile suspicor: quod & uetusta patrum per manus traditione hoc acceperimus: & qui id præterea extruxerit, nemo (quod sciam) memoratur, præsertim quum qui alia Patriarchia condiderint memoria extet, & speciatim earum quæ sunt iuxta s. Petrum in Vaticano, & a recentioribus ante quadringentos annos scriptoribus id aperte referatur. Primus, qui Lateranensis Palatij Siue Patriarchij, quamquam obscure,
men-

mentionē faciat, est Anastasius Bibliothecarius in uita sancti Siluerij Papæ, qui anno salutis DXXXV. Romanus pontifex est factus. Vbi recitans quorundā subornatorum testium aduersus Papā accusationes, qui Gothis tum Urbem obsidentibus, eam ipsam prodere uoluisse affirmabant: Illum in hunc modū Vithegi Gothorum regi scripsisse asseuerabant: Venit ad portā quæ appellatur Asinaria (hæc est s. Ioannis Basilicæ proxima) iuxta Lateranas, (quod scilicet eo loci tūc maneret pōtifex) & ciuitatē tibi trado, & Belisarium patricium. Idē paulo post apertius Palatiū mentionem facit in uita Vigilij Papæ, qui post Siluerium statim pontifex fuit, ubi de Theodora Augusta Iustiniani Imperatoris uxore loquens, ita scribit: Cognoscens Augusta, quod Vigilius Papa reuocare nollet Anthimum Patriarcham Cōstantinopolitanum hæreticum, misit Anthimū Scribonē cū iussione Romā ad Belisarium dicens: Exceptis omnibus, in basilica s. Petri parce. Nā si Lateranis, aut in palatio, aut in qualibet ecclesia inueneris Vigilium, mox impositū in nomine perduc eum usque ad nos. Et paulo infra: Vigilus ex Vrbe discedens, reliquit Romā Ampliatū presbyterum, & uicedominum suum, & Valentinnū episcopum Sanctarum Rufinæ, & Secundæ ad custodiendum Lateranas, & gubernandum chorum. Idem in uita Ioannis III. papæ. Hic (inquit) constituit, ut oblationis, & hamulæ, uel luminaria in cœmeterijs sanctorum martyrum, per omnes dominicas de Lateranis ministrarētur. Vbi sine dubio de Palatio loquitur. Ceterum Sanctus Gregorius Papa Libro regestī sui xi. apertissime Patriarchū Lateranēsis mentionem

tionem

tionem his uerbis facit: In nomine domini dei & Saluatoris nostri Iesu Christi, indictione VI. die XXIII. mensis Nouembris, temporibus domini beatissimi Papæ Gregorij, coronatus est Phocas, & Leontia Augusta, septimo palatio quod dicitur Secundianus: uenitque eorum Icona Romam, VII. Kal. Maij: & acclamatum est eis in Lateranis, in basilica Iulij ab omni clero uel senatu, Exaudi Christe: Phocæ Augusto, & Leontie Augustæ uita. Tunc iussit ipsam Iconam dominus beatissimus & Apostolicus Gregorius Papa reponi in oratorio sancti Casarii martyris intra palatium. Ex quibus scriptoribus aperte liquet s. Gregorij tempore ante annos plus minus mille, palatium siue patriarchium Lateranense prope basilicam Constantinianam situm Romanorum pontificum peculiare domicilium fuisse; quod a multis pontificibus reparatum, nouisque in dies fabricis, oratorijs, aulis, basilicis, cameris, triclinijs, porticibusque antiquis dirutis renouatum, & auctum, passim in ipsorum uitis legitur. Patriarchij porro Lateranensis nomine intelligitur primum aula magna, quam Salam concilij uocant, pulpitus marmoreus Bonifacij VIII. papæ, porticus duæ, quibus ex eo loco iter est ad scalam sanctam, & ædiculam Sanctæ sanctorum. Item palatium omne quod ab area, quæ ante frontem basilicæ Constantinianæ est, altissimis parietibus, mœnibus, porticibus, & multis, maximisque parietinis refertum, nunc pene totum dirutum, & sine contignatione, tecto, solarijsque cernitur. Cuius portæ ualuis æreis ornatae sunt, e regione Sanctæ sanctorum. Zacharias papa porticum ante patriarchium Lateranense (ut tradit

tradit Bibliothecarius) sacris imaginibus ornauit: ubi etiam omnem substantiam suam per manus Ambrosii primicerij notariorum introduci mandauit. Fecit autem a fundamentis ante Scrinium Lateranense porticum, atque turrim, ubi & portas æreas, atque cancellos instituit, & pergulam Saluatoris ante fores ornauit, & per ascendentes scalam in superioribus super eandem turrim triclinium, & cancellos æreos construxit, ubi & orbis terrarum cosmographiam depinxit, atque diuersis uersiculis exornauit, & omne patriarchium pene de nouo restaurauit, in magna enim penuria eundem locum inuenerat. Hæc ille. Fecit etiam in eodem palatio basilicam, quæ Panetaria dicebatur, de qua infra dicam. Idem quoque Pontifex in ipso Patriarchio inuenit reconditum caput s. Georgij martyris in antiqua capsula, cum Græcarum literarum inscriptione id significante; quod cum clero & populo Romano psallendo ad eius diaconiam, quæ in Velabro sita est, solenni ritu deportauit, atque recondidit; idem pontifex statuit, ut singulis diebus alimenta de patriarchio Lateranensi a cellario suo pauperibus, & peregrinis egenis præberentur, qui ad sanctum Petrum permanebant. Itidem omnibus inopia pressis, & infirmis per singulas Urbis regiones præstari iussit.

In uita quoque Hadriani primi sic scribit Bibliothecarius: Pontifex sub ualidissimis obligationum interdictionibus edixit, ut in perpetuum singulis diebus centum pauperes ad minus, & si etiam plus fuerint, congregarentur in Lateranensi patriarchio, & constituerentur in porticu, qui est iuxta scalam (quam nunc S^c Etaræ

Etaræ

Etiam dicimus, idest, sub porticibus porticus ueteris Lateranensis, quæ nunc obstructæ sunt) quæ ascendit ad patriarchium, ubi etiã dicti pauperes depicti erant; & quinquaginta panes pensantes singuli libras duas, simulque & uini decimata duo pensantia singula libras LX. & ollæ pulte plena distribuerentur singulis diebus opera fidelissimi pientissimique alicuius paracellarij iisdem pauperibus Christi, ut unusquisque eorum panis, uini, pultisque partem acciperet.

In eodem patriarchio Leo III. papa, multa ampla ædificia construxit, inter hæc maximam aulam, quæ introeuntibus interiorem patriarchij partem statim ante ualuas æreas occurrit, quam tribus chalcidicis, in postico scilicet, & a lateribus auxit, cunctaque uarijs picturis, & musiuo exornauit.

Leo porrò IIII. papa, sedilia in ingressu patriarchij marmoribus construxit, quæ nullus unquam pontificum, ut perficeret, cogitarat. Solarium quoque, quod Leo III. construxerat, quum præ uetustate fractis trabibus ruinæ proximum esset, nouum in meliorem formã restaurauit. Antiquas sacri palatii Lateranensis & bonas quasdam consuetudines prædecessorum suorum temporibus antiquatas, ad memoriam reducens, cunctas renouauit, & perpetuas esse iussit. Cuiusdam patriarchij scale sic mentionẽ facit Bibliothecarius in uita Stephani III. Philippus presbyter de patriarchio Lateranense expulsus, per scalam, quæ ducit ad balneum, diuertens, ad suum reuersus est monasterium.

Post Leonẽ IIII. longo annorũ interuallo (quãquã uerisimile, imo necessariũ sit, multos Pontifices Lateranenses

ses ædes restituisse, multas in ijs fabricas cōstruxisse, & uetera reparasse, neminē inueni usque ad Callisti Papæ II. tēpora, qui aliquid in patriarchio cōstruxerit. Is anno domini MCXIX. creatus, pace cum Henrico V. Imperatore post sexagīta fere annorū dissidiū facta, animū ad reparādū patriarchiū Lateranense, diuturni schismatis caussa a superioribus pōtificibus diu uexatis et profugis negligentius habitū, & ideo ruinæ exposuum, conuertit. Ante oīa igitur in medio palatio interiori a fundamentis ædificauit Oratorium siue ædiculam in honorem s. Nicolai Episcopi, pulchram, & oblongam, cū tecto ligneo imbricato, quam etiam totam pinxit, in cuius absida eos omnes Romanos pontifices, qui ante se fuerunt, ab Alexandro II deinceps pingi iussit, quāquam fœdissima pictura. Hi fuere Alexander II. Gregorius VII. Victor III. Urbanus II. Paschalis II. Gelasius II. Item his adiunxit ex antiquis sanctos Leonem, & Gregorium magnos, & se ipsum in absidæ testudine ad pedes Saluatoris. in cuius altari multas reliquias recondidit. Hanc porro ædiculam peculiari Romani pontificis usui ipse condidit: iuxta quam idem Pontifex duo coniuncta conclauia siue cubicula, sub quibus uestiariū, idest, guardarobā addidit, cōstruxit. Cubiculorū uero unū iconijs picturis exornauit, quod audiētis addixit, & rebus publicis tractādis. In quo superiora oīa schismata, quæ ecclesiasticæ libertatis asserendæ caussa exorta fuerāt, annotauit: ut Alexandri II. cū Cadolo Parmēse, Gregorij VII. Victoris III. & Urbani II. cū Ghiberto Rauēnate, & Paschalis cū tribus adulterinis alijs pōtificibus. Postremò pacē, quā ipse cū Hērico V. Impatore, eiusq;

Imperatoris

174 ONVPHRIVS PANVIN.

Imperatoris priuilegium in tabula magna descriptū adiunxit: quæ adhuc uetustate exolentia pene cerni possunt. Sub Alexādri itaque 11. tabula, in qua ipse pictus est, cum Cardinalibus pedibus Cadolum conculcans, sunt huiusmodi uersus

REGNAT ALEXANDER CADOLVS CA-
DET ET SUPERATUR

..... NIHILATUR

Sub Gregorij uero VII. Victoris III. & Urbani II. Signis, sunt eiusmodi alij duo uersus.

GREGORIVS, VICTOR, VRBANVS CA-
THEDRAM TENVERVNT
GIBERTVS CVM SVIS TANDEM DE-
STRUCTI FVERVNT

Sub Paschalis uero, & Gelasii II. simulachris quosdam schismaticos pontifices sub pedibus tenentibus, sunt hi alij duo.

Ecclesiæ decus PASCHALIS PAPA SECVNDVS
Albertum damnat, MABINVLVVM, THEODE
KICVM

Sub Callisti uero II. figura, sunt hi

ECCE CALIXTVS HONOR PATRIAE,
DECVS IMPERIALE
NEQVAM BURDINVM DAMNAT, PA-
CEMQVE REFORMAT.

Qui

Quibus figuris ostendebat Romanam Ecclesiam sub Alexandro II. excuti cœpisse Imperatorum iugum, qui eam oppressam tenebant: & sub se Pontifice id omnino perfectum esse, ut non solum ecclesia Romana, sed omnis Christiana Ecclesia, in libertatem vindicata esset, quando pace cum Imperatore Henrico V. facta, omnes, quas non tantum in Romano pontificatu, sed etiam in omnibus alijs Cathedralibus Ecclesijs siue Abbatijs rationes, iurisdictiones, priuilegia, & iura a superioribus Romanis pontificibus, ut Hadriano, Leone VIII. & Clemente II. Imperatoribus Carolo Magno, Othone, & Henrico III. concessa, eiurasse, & abdicasse, liberisque in omnibus Ecclesijs & Abbatijs per clericum, & monachos electiones fieri permisisset. Priuilegij porrò Henrici V. a Calisto II. concessi, quod adhuc (quamquam exolescens) muro pictum cernitur, exemplum sequens est.

EGO HENRICVS DEI GRATIA, ROMANORVM IMPERATOR AVGVSTVS. Pro amore Dei, & S. R. E. & domini papæ Callisti, & pro remedio animæ meæ dimitto Deo, & sanctis eius apostolis Petro & Paulo, Sanctæ Catholicæ Ecclesiæ omnem inuestituram per annulum, & baculum: & concedo in omnibus ecclesijs fieri electionem, & liberam consecrationem. Possessiones, & regalia B. Petri, quæ a principio huius discordiæ usque ad hodiernum diem, siue tēpore patris mei, siue etiam meo, ablata sunt, quæ habeo eidem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ restitutio; quæ autem non habeo, ut restituantur fideliter iuuabo, possessiones

sessionis etiam omnium aliarum ecclesiarum, & principum, & aliarum tam clericorum, quam laicorum, consilio principum, & iustitia, quæ habeo, ut reddantur fideliter iuuabo. Et do veram pacem Callisto Papæ S. R. E. & omnibus qui in parte ipsius sunt vel fuerunt, & in quibus Sancta Romana Ecclesia auxilium postulauerit, fideliter iuuabo.

CALLISTVS EPISCOPVS SERVVS SERVORVM DEI DILECTO FILIO SVO HENRICO DEI GRATIA ROMANORVM IMPERATORI AVGVSTO, salutem & Apostolicam benedictionem. Concedo electiones Episcoporum, & Abbatum Theutonici Regni, quæ ad regnum pertinent, in præsentia tua fieri, absque Simonia, & aliqua violentia; ut si qua inter partes discordia emerferit, Metropolitanis, & prouincialium consilio, vel iudicio, saniori parti assensum, ac auxilium præbeas; electus autem regalia per sceptrum a te recipiat (exceptis omnibus quæ ad Romanam Ecclesiam pertinere noscuntur) & quæ ex his iure tibi debet, faciat. Ex alijs vero partibus Imperij consecratus, infra sex menses regalia per sceptrum a te recipiat. De quibus verò mihi querimoniam feceris, secundum officij mei debitum auxilium meum præstabo. Do tibi veram pacem, & omnibus qui in parte tua sunt, vel fuerant tempore huius discordiæ. Datum Anno MCXXII. IX. Kal. Octobris.

Hæc omnia in priori cubiculo annotata sunt. Alterum vero cubiculum huic proximum & varijs picturis ornatum, particularibus Pontificum vsibus Callistus

Papæ

papa addixit, quod adhuc semisfractum, & sine tecto superest. Idem etiam Pontifex aquam ex antiqua forma ad portam Lateranensem corruuauit, lacumque equorum potui ibidem fecit, & aliquot supra ipsum riuum molas palatij usibus construxit, uineas quaedam secus locum arboribus fructiferis refertas ad pontificum oblationem plantauit.

Innocentius I I. Papa in penitiori parte Lateranensis patriarchij duo alia cubicula a fundamentis fecit, retro, & ediculam S. Nicolai, ea parte quae fronte basilicae Lateranensis respicit (haec adhuc semirupta supersunt) quae uarijs picturis ornauit: in quorum uno coronationem Lotharij I I. Imperatoris ab se in basilica Lateranensi consecrati pinxit. In cuius tabulae prima parte pictus est Rex, qui ante portas basilicae Lateranensis iurat Romanis se conseruaturum consuetudines suas: post a Papa suscipitur, amplectiturque, deinde coronatur. Cui picturae huius uersus suppositi fuerunt.

REX STETIT ANTE FORES IVRANS
PRIVS VRBIS HONORES
POST HOMO FIT PAPAE SVMIT QVO
DANTE CORONAN

Quos uersus Fridericus Barbarussa Imperator tanquam in Imperij praediciuim, quod non a papa, sed a Deo immediate esse contendebat, eradi iussit, ut tradit Otho Frisingensis in lib. de rebus gestis Friderici Imperatoris. Totum porro ipsum Patriarchium idem Pontifex renouauit.

Hadrianus autem I I I I. conclauia fere omnia, & cameras in eodem palatio uetustate collabentibus, restituit, cisternamque capacem fabricauit,

M pa-

178 ONVPHRIVS PANVIN.
patriarchio admodum necessarium.

Clemens papa III. Lateranense palatium haud mediocri impēsa ampliavit, parietes altiōres fecit, puteū ante statuam equestrem æneam M. Aurelij, quæ in campo erat, construxit.

Cælestinus III. cubicula aliquot, & conclauia, in eodē palatio cōdidit, ut ex eius insignibus, quæ hætenus in marmoreis parastatis uidentur, liquet: portas æreas patriarchij interioris & exterioris fecit, quæ nunc etiā uisuntur. Quarū interiores hanc inscriptionem habēt,

INCARNATIONIS DOMINICAE ANNO
MCXCVI.

PONTIFICATVS VERO DOMINI CAE-
LESTINI PAPAE III.

ANNO VI. CENCIO CAMERARIO MINI-
STRANTE.

HOC OPVS FACTVM EST.

Exteriores uero, quæ super gradus scalæ ueteris palatij Lateranensis sunt, hanc inscriptionem habent.

ANNO V. PONTIFICATVS DOMNI CAE-
LESTINI PAPAE III.

CENCIO CARDINALE S. LVCIAE, E-
IVSDEM DOMNI PAPAE CAMERA
RIO IVBENTE

OPVS ISTVD FACTVM EST.

*Hadrianus postea V. palatiū Lateranense lōga p̄deces-
sorum suorū absentia ruinae proximū, reparari iusserat,
sed*

sed morte præuentus totum negotium imperfectum Nicolao III. reliquit, qui omne pene restituit uetustate dilabens, quo Pontifices seditionibus Romanorum intestinis uexati diu absuerant.

Clemente V. in Gallijs ab Vrbe cū Curia absente (uti supradixi) cum basilica Lateranensi palatium quod omne incendio consumptum est, tum ipse tum qui ei successore Ioannes XXI. & Benedictus XI. missis cum magna auri summa ministris, restituerunt.

Gregorio porrò XI. ex Gallijs ad Urbem cū Romana curia reuerso, & paulo post mortuo, qui ei successit Urbanus VI. parum in Vrbe uixit: sed Bonifacius IX. Neapolitanus occasione molis Hadriani, quam in munitissimam arcem prius conuerterat, ductus, primus omnium Romanorum pontificum Lateranensi palatio omnino relicto, apud Basilicam s. Petri sedes perpetuas posuit; præsertim quum ibidem paulo ante Urbanus V. egregias ædes struxisset. A quo tempore deinceps Laterani nullus Romanorum pontificum amplius habitauit. Quare breui factum est, ut palatium ipsum ruinæ expositum esset.

Eugenius III. non nihil in eo restituit.

Novissime Xistus III. omne pene collapsum reparauit, nouas portarum antas fecit.

Leo X. quum Lateranensem basilicam uisitasset, omnibus Cardinalibus & nobilibus Urbis comitatus, episcopatus Romani (ut dicitur) possessionem accepisset, in eodem palatio aliquando pernoctauit.

Postremo sub Paulo III. & Iulio III. ruinam minitans, eorundem permissione a canonicis dirutum est, contignationesque omnes cum trabibus & imbricibus tegulisque ab eisdem

in ecclesie usum translata : ita ut ex tanta machina nihil præterea quam ingētes parietina, crassissima parastata, & maxime aggerū ac murorum strues, omnes sine cōtignatione supersint. Extant adhuc uestigia & parietes aula Leonianæ, cubiculorū Innocētij II. & Callisti II. ædiculæ S. Nicolai, & conclauiorum Cælestini, III. quæ uel ex insignibus, uel picturis, aut elogijs adhuc agnosci possunt, quamquam nullus ad ea nisi admotis scalis modo aditus sit.

De basilica Leonina minori.

Introeuntibus interiorem Patriarchij partem supra aliquot gradus statim sese offert aula magna cum tribus tribunis, quæ a Leone III. conditore Leonianâ aulâ ueteres uocabant. Hæc uel musiuo, uel marmorea crustatione, tota exornata erat. Superest adhuc uetustum e musiuo emblemata circum absidâ tribune in postico aula, in quo S. Petrus sedens pictus est, qui Carolo magno Imperatori leua uexillum, Leoni uero papæ III. dextra pallium ante se genu flexis porrigit, cum hisce inscriptionibus: SANCTISSIMVS. D. N. LEO III. PAPA. Item, D. N. CARVLO REGI. Infra uero sub s. Petri pedibus.

BEATE PETRE
 LEONI PAPAE ET BITORIA
 CARVLO REGI DONA

Hæc (ut dixi) antiquitus basilica Leoniana minor ad differentiâ maioris, quæ & Casa maior uocabatur, dicta est; eratque iuxta pōtificis cubicula siue cameras, in qua
 pontifex